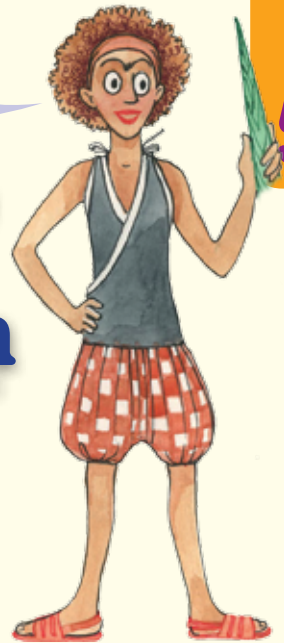

מעניין זה יהיה הדין הענה - האם
צפוי חודף גשום או עמון?

5

ט"ו בתשרי - סכות

בחג סכות נדונין על המים

- א. אילו רגשות ומחשבות עולים בך עם בוא הגשם הראשון?
- ב. נעמי שמר כותבת בשירה: "עיר בגשם שחה (מספרת) לנו ככה, החיים יפים כדאי לכם לחיות". עד כמה חוויית הגשם שלך דומה לחווייתה?
- ג. ספרו לחבריכם על חוויה משמעותית שחוויתם בגשם הראשון.
- ד. חפשו מידע במקורות שונים וכתבו הגדרות במחברת למושגים האלה: יורה, מלקוש, גשמי זעף, רביבים.

מטרייה בשניים / נעמי שמר

שנינו יחד תחת מטרייה אחת
שנינו מדלגים על כל השלוליות
עיר בגשם שחה לנו ככה
החיים יפים, כדאי לכם לחיות!

קיומם של איים בארץ ישראל תלוי בעיקר בכמות המשקעים היורדים בה מדי שנה. בעבר התלות בגשם בארץ ישראל הייתה מואלפת: המשמעות של שנה גשומה הייתה פרנסה ושובע, ואילו המשמעות של שנה שמונה (שאינה גשם), ובעיקר של רצף שנים מעוטות משקעים, הייתה רעב. גם היום, בעידן המודרני, אנו נדרשים לזכור למסוק במים, כי אחרי כמה שנים שמונות, המחסור במים משפיע לא רק על האקולוגיה ועל הכנרת, כי אם גם על הסביבה הטבעית (צמחייה, בעלי החיים והאדם).

הקשר בין מעשים טובים לירידת גשמים בא לידי ביטוי בתורה:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֶנְכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וּנְתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ [...] הַשָּׁמַר וְלָכֶם פֶּן יִכְתֹּה לְבַבְכֶם וְסִרְתֶּם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְהוָה בְּכֶם וְעִצַּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ (דברים יא יג-יז)

אכמים שמיו לפני כ-1,800 שנה איברו אלף הם בין מעשים טובים לירידת גשמים, וזיהו את אג הסוכות כזמן הדין על המים: "ובגז נידונין על המים" (מסכת ראש השנה, פרק א, משנה ב). לעניין זה נרתמו גם יהודים שמיו לפני כ-500 שנה בצפת הם ראו ביום זה סיוס גזר הדין של יום כיפור.

חִבְרוּתָא

מתי ועל מה נידון העולם?

בארבעה פרקים (תקופות) העולם נידון (נשפט).
בפסח - על התבואה.

בעצרת (שבועות) - על פירות האילן.

בראש השנה - כל באי העולם עוברין לפניו כבני
מרון (כעדר כבשים או כחיילים), שנאמר (תהלים
לג, לו): "הַיֵּצֵר יַיְחַד לְבָם הַמַּבִּין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם".
ובחג (סוכות) - נידונין על המים (הגשמים).

(מסכת ראש השנה, פרק א, משנה ב)

שְׁאֵלוֹת לְדִין וּלְמַחֲשָׁבָה

- על מה נגזר דינו של העולם בכל חג?
- איזה חג יוצא דופן? במה הוא יוצא דופן?
- האם ניתן למצוא מכנה משותף בין שאר החגים?
- המשנה שלפנינו קובעת כי כמויות הגשמים נקבעות כגזר דינו של העולם בחג הסוכות. הביעו עמדתכם בשאלות האלה:
  - האם החכמים רואים ב"עולם" ובטבע את האחראים לירידת גשמים? נמקו.
  - כיצד יכול האדם להשפיע לטובה על גזר הדין הקובע את כמות הגשם?

מדרש אגדה

מפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג (בסוכות)?
אמר הקדוש ברוך הוא: נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי ברכה
(תלמוד בבלי, מסכת ראש השנה, דף טז, עמוד א)

שְׁאֵלוֹת לְדִין וּלְמַחֲשָׁבָה

- יש הטוענים כי המודעות לבעיית המים בישראל היא צעד ראשון לפתרון הבעיה. כתבו כיצד טענה זו מסבירה את ניסוך המים שבמדרש? הסבירו ונמקו. (הסבר על ניסוך המים מופיע בעמוד 20)
- האם לדעתכם יכול אדם במעשיו להשפיע על כמות הגשמים? נמקו.
- מה ההבדל בין השפעת האדם על הורדת גשמים בתשובתכם לשאלה ב' לבין השפעת האדם על הורדת גשמים במדרש? ממה נובע הבדל זה?

תַּחֲנַת מִידָע

כדי להבטיח עונה גשומה נהגו לערוך בימי בית שני טקס בבית המקדש שנקרא "ניסוך המים".

כל שבעת ימי החג מנסכין את המים על גבי המזבח, ודבר זה הלכה למשה מסיני [...]]

כיצד היו עושין: צלוחית של זהב מחזקת שלשה לוגין היה ממלא אותה מן השילוח, הגיעו לשער המים תקעו והריעו ותקעו, עלה לכבש ופנה לשמאלו ונותן המים מן הצלוחית לתוך הספל שהיה שם, ושני ספלים של כסף היו שם, מערבי היה בו המים, ומזרחי היה בו היין של נסך, והיו מנוקבין כמין שני חוטמין דקין, ושל מים היה נקב שלו דק משל יין כדי שיכלה המים עם היין כאחד. (רמב"ם, משנה תורה, הלכות תמידין ומוספין פרק י)

נהגו בכל יום לנסוך יין על המזבח, ובסוכות נהגו לנסוך גם מים כמעין תפילה על הגשמים. עולי רגל היו מתאספים בירושלים בלילה השני של החג. מנורות של זהב האירו את המקדש ואת הרחובות בירושלים. הלוויים עמדו וניגנו על 15 מדרגות, והאנשים החשובים היו מרקדים עם נרות. לפנות בוקר היו הולכים בתהלוכה לשאוב מים מן המעיין. בצלחות זהב הביאו את המים לבית המקדש. הכוהן הגדול נסך את המים טיפין-טיפין על המזבח, כדי שהשנה החדשה תהיה מבורכת בגשמים. טקס זה מוכר בשם "שמחת בית השואבה", ועליו נאמר במשנה "כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימיו" (מסכת סוכה, פרק ה, משנה א).

קראו את המשניות האלה:

משנה א: אָמְרוּ, כָּל מִי שֶׁלֹּא רָאָה שְׁמַחַת בֵּית הַשְּׁוֹאֵבָה, לֹא רָאָה שְׂמֹחָה מִיָּמָיו.

משנה ב: בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חָג, יִרְדּוּ לְעֶזְרַת נָשִׁים, וּמִתְקַנְיִן שָׁם תְּקוּן גְּדוֹל. וּמְנוֹרוֹת שֶׁל זָהָב הָיוּ שָׁם, וְאַרְבָּעָה סְפָלִים שֶׁל זָהָב בְּרֵאשִׁיּוֹן וְאַרְבָּעָה סְלָמוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְאַרְבָּעָה יְלָדִים מְפָרְחִי כְּהֵנָה וּבִידֵיהֶם כַּדָּים שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁל מֵאָה וְעֶשְׂרִים לֵג, שֶׁהֵן מְטִילִין לְכָל סְפָל וְסְפָל.

משנה ג: וְלֹא הָיְתָה חֲצֵר בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁאֵינָה מְאִירָה מֵאוֹר בֵּית הַשְּׁוֹאֵבָה.

משנה ד: חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֵׂה הָיוּ מְרַקְדִים לְפָנֵיהֶם בְּאַבּוֹקוֹת שֶׁל אוֹר שֶׁבִּידֵיהֶן, וְאוֹמְרִים לְפָנֵיהֶן דְּבָרֵי שִׁירוֹת וְתַשְׁבְּחוֹת. וְהַלּוֹיִם בְּכַנּוֹרוֹת וּבְנִבְלִים וּבְמִצְלָתַיִם וּבְחִצְצָרוֹת וּבְכָלִי שִׁיר בְּלֹא מִסְפָּר, עַל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעְלוֹת הַיִּזְרְדוֹת מֵעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרַת נָשִׁים, כְּנֶגֶד חֲמֵשֶׁה עֶשְׂרֵה שִׁיר הַמַּעְלוֹת שֶׁבְּתַהֲלִים, שֶׁעֲלִיהֶן לוֹיִם עוֹמְדִין בְּכָלִי שִׁיר וְאוֹמְרִים שִׁירָה.

וְעָמְדוּ שְׂבִי כְהַנִּים בְּשַׁעַר הָעֵלְיוֹן שֶׁיִּזְרַד מֵעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל לְעֲזָרַת נָשִׁים, וְשָׁתִי הַצּוֹצְרוֹת בְּיַדֶּיהָ. קָרָא הַגָּבֵר, תְּקַעוּ וְהָרִיעוּ וְתִקְעוּ. הִגִּיעוּ לְמַעְלָה עֲשִׂירִית, תְּקַעוּ וְהָרִיעוּ וְתִקְעוּ. הִגִּיעוּ לְעֲזָרָה, תְּקַעוּ וְהָרִיעוּ וְתִקְעוּ. הָיָה תוֹקֵעִין וְהוֹלֵכִין, עַד שֶׁמִּגִּיעִין לְשַׁעַר הַיֵּצֵא מִזְרָח. הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַיֵּצֵא מִמְּזָרָח, הִפְכוּ כְּנִיחָן לְמַעְרָב, וְאַמְרוּ, אָבוֹתֵינוּ שֶׁהָיָה בְּמָקוֹם הַזֶּה אַחֲזִרְיָהֶם אֶל הַיֵּכַל ה' וּפְנִיָהֶם קִדְמָה, וְהָפָה מִשְׁתַּחֲוִיִּים קִדְמָה לְשִׁמְשׁ, וְאַנּוּ לָיָה עֵינֵינוּ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הָיָה שׁוֹנֵין וְאוֹמְרִין, אָנּוּ לָיָה, וְלָיָה עֵינֵינוּ.

(מסכת סוכה פרק ה, משנה א-ד)

שאלות לדין ולמחשבה

- א. מדוע הטקס המתואר מעורר שמחה? במשנה שקראנו כתוב: "בחג נידונין על המים", האם יום הדין כרוך בשמחה? הסבירו את תשובותיכם.
- ב. איך אתם מרגישים בימים הנוראים שלקראת יום הדין, וכיצד את מרגישים ביום הכיפורים עצמו? האם אתם חשים שמחה, יראה, עצבות? האם רגשות אלו יכולים להופיע זה בצד זה?
- ג. המחיצו את טקס "שמחת בית השואבה" כפי שהוא מתואר במשנה.

יוצאים לדרך

למדו מה הם מקורות המים של ישראל והכינו מצגת בנושא. הציעו עשרה דיברות לחיסכון במים.